

Özel Koleksiyonlar

MÜKRİMİN HALİL YINANÇ

ÖMER HAKAN ÖZALP

O

RD. Prof. Mükrimin Halil Yinanç kitap ve kütüphaneye aşına köklü bir ulema ailesine mensuptur. 1900'de doğan tarihçinin

soyu Elbistan'ın eski Türkmen aşiretlerinden birine dayanmaktadır. İlk tahsilini babasından almış ve 9 yaşında hafız olmuştur. Evlerinin selamlığında okutulan *Siret-i Nebî*, Hz. Ali cenkleri, Ebu Müslim ve Battal Gazi destanlarını bütün cemaatle birlikte o da dinlemiştir. Çocukluğu iki dedesi, amcası ve babasından sürekli kahramanlar ve peygamberlerin hayat hikayelerini dinlemekle geçmiştir. Ayrıca Elbistan'da ilmiyeden Ahmed Hayati Efendinin zengin kütüphanesinden de erken yaşlarda istifade etmiştir. Küçük yaşta okuma-yazma öğrenen Mükrimin Halil'in ilk okuduğu kitap baştan aşağı ezberlediği Cevdet Paşanın *Kıyas-ı Enbiya*'sıdır.

Ailesinden ve çevresinden aldığı bu birikim sayesinde 15 yaşında İslam tarihine ve ana kaynaklarına vukûfiyetini gösteren iki makale yayınlar.

Darülfünununun tarih şubesinde okurken kütüphanelere devam etme alışkanlığı edinir. Kendisini ilk kez 1917'de Millet Kütüphanesinde çalışırken gören kadim dostu Hilmi Ziya Ülken, daha ilk temasta bilgisinin derinlik ve sağlamlığının fark edildiğini ve henüz 17 yaşında Arap aşiretlerinin bütün neseplerini bildiğini söyler. Arkadaşı Süheyl Ünver'le de aynı kütüphaneye ders çalışmaya gittiklerinde arada Ali Emirî Efendinin gelip yüksek sesle konuşmaya başlamasıyla dersi bırakıp merhumu dinlerler.

Üniversitedeki hocalarından ciddi bir tarih disiplini alan Mükrimin Halil,

1918'de girdiği Mülkiye yıllarında da Aya-sofya, Nuruosmaniye, Millet, III. Ahmed ve Süleymaniye kütüphanelerine devam eder. 1919'dan 1925'e kadar büyük bir gayretle, İstanbul'daki kütüphanelerde bulunan Selçuklu ve beylikler dönemiyle ilgili bütün nadir yazmaları okuyup başlıcalarını da istinsah eder. Bir yandan da İbn Bîbî'nin *el-Evâmîrü'l-Alâiye*'sini Farsçadan Türkçeye çevirir. Bu yıllarda güneşin doğuşundan karanlık basıncaya kadar bütün zamanını kütüphanelerde geçirmiştir.

1923'te talebi üzerine Tarih-i Osmanî Encümeni Kütüphanesinin hafız-ı kütüblüğüne atanır. Encümeni ziyaret eden ünlü Alman Şarkiyatçı Franz Babinger'e, bir gazeteci Mükrimin Halil'i nereden tanıdığını sorduğunda şu cevabı verir: "Kendisini ben ve benim gibi tarih meraklısı olan, Almanya'da pek çok zat tanır. (...) Bazı mecmua ve gazetelerdeki yazılarıyla veyahut hakkında başkaları tarafından yazılan yazılarla pek iyi tanırım."

Hafız-ı kütüblük yıllarında ilmî kaynakları Abdurrahman Şeref, Ali Emirî, Ahmed Tevhid, Hüseyin Hüsameddin gibi üstatların rehberliğinde inceleme fırsatı bulmuş, buradaki verimli çalışma temposuyla kendi kendini geliştirerek Ortaçağ Anadolu tarihi konusunda emsalsiz bir ilim adamı olmuştur. Üniversiteye geçtiği 1933 yılına kadar buradaki görevine devam eden Mükrimin Halil, ömür boyu sürdürdüğü kütüphane çalışmalarında karşılaştığı kişilere "Ben de bir zamanlar kütüphaneciydim, Türk Tarih Encümeni hafız-ı kütübü!" diyerek o günlerinden iftiharla söz eder.

İhtisas alanıyla ilgili İstanbul kütüp-

hanelerindeki neredeyse bütün yazma eserleri inceleyerek özetlerini çıkaran ve nadir nüshaları istinsah eden Mükrimin Halil, artık araştırmalarını tamamlayabilmek için Avrupa'daki büyük kütüphanelerde çalışma ihtiyacı duymaya başlar. Tam bu sıralarda Maarif Vekaletince Anadolu tarihiyle ilgili araştırmalarda bulunmak ve konuyla ilgili İstanbul kütüphanelerinde bulunmayan nadir eserleri istinsah etmek üzere Fransa'ya gönderilir (1925).

Paris'te bulunduğu süre zarfında, sabah 6'da bir saat Fransızca dersi aldıktan sonra 7'ye doğru Bibliothèque Nationale'in kapısına dayanıp kütüphanenin açılmasını bekler ve bütün gün çalışarak kapanış saatinde çıkar. Öyle ki, iki buçuk yıl kaldığı Paris'i adam akıllı görmeyen Mükrimin Halil, Prof. Kazım İsmail Gürkan'ın tabiriyle: "Bir daha Paris'e götürülüp bırakılsa yolu bulamaz, kaybolurdu."

Bu arada Paris'te Prof. Dr. Herbert W. Duda, Dr. Rıza Nur gibi isimlerle tanışır, Clement Huart ve M. Jean Deny'nin teklifleriyle Société Asiatique'e de aza seçilir ve Şark İlimleri Cemiyetinin çalışmalarına katılır.

Anadolu Türkleri tarihini ilgilendiren Süryani, Ermeni, Gürcü, Bizans ve Latin kaynaklarını toplayan ve bir ihtisas kütüphanesi oluşturmaya çalışan Mükrimin Halil, diğer Avrupa ülkelerinden de birçok kitabı Paris'e getirterek istinsah eder. Meşhur yayını *Düsturnâme-i Enveri*'yi de Paris Millî Kütüphanesindeki o tarihte bilinen yegane nüshasından istinsah ederek neşretmiştir.

1927'de Paris'ten döndükten sonra bir yandan İstanbul kütüphanelerindeki araştırmalarını sürdürürken bir yandan

da Madrid ve Londra kütüphanelerinden bazı eserlerin fotokopilerini getirir.

Vatan gazetesinin “kütüphaneleri daha kullanışlı ve yararlı hale getirmek için neler yapılabileceği” sorusuna yıllarını kütüphanelerde geçirmiş bir araştırmacı ve hafız-ı kütüb olarak şöyle cevap verir: “Evvla büyük bir bina lazımdır. İkincisi, kitapların sistematik tasnifi icap eder. Üçüncüsü, (...) gayet mufassal, yani bazan, icabına göre, bir kitap hakkında bir formalık malumat verecek, mütehas-sıslar tarafından yapılmış ilmî katalog lazımdır. Dördüncüsü, servis meselesi; yani, (...) kitapların (...) muhafazası ve mütalaa sahiplerine icap eden bibliyografik malumatı verebilecek mütehas-sısların kütüphanede tanzifi.”

Siyah kolluklarını takıp, sabahın erken saatinden akşama kadar kütüphanelerde arı gibi çalışan Mükrimin Halil’in bütün ömrü ev, üniversite ve kütüphaneler arasında geçer. Bu kütüphanelerden bazılarını sıralayalım: Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Belediye Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi...

Çok az insanda görülen bir okuma açlığı içinde durmaksızın okuyan Mükrimin Halil’in sahasında okumadığı eser kalmadığı söylenebilir. Kendisi bunu “İslâm tarihinin başlangıcından Kanuni devrine kadar bütün kitapları okudum.” şeklinde ifade eder. Kazım İsmail Gürkan’ın sözleriyle, “Herkes kitap okur, Mükrimin kütüphane okur.”

Fuad Köprülü, İbnülemin Mahmud Kemal İnal, İhsan Sungu, Selim Nüzhet, Osman Nuri Ergin ve Süheyl Ünver’le birlikte kıymetli yazma eserlere sahip kişiler arasında sayılan Mükrimin Halil evini kitaplarla doldurur, özellikle de elleriyle yazdığı yazmalar hayatının en değerli varlıklarıdır.

Vefatı sonrasında zengin kütüphanesi manevi çocuğu Prof. Dr. Refet Yinanç’a intikal etmiş, o da kütüphanenin bir bölümünü Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesine bağışlamıştır. 2009’dan beri üniversite bünyesinde “Ord. Prof. Mükrimin Halil Yinanç Kütüphanesi” adıyla hizmet veren kütüphanede tarih, kültür, coğrafya ve edebiyat dallarında Osmanlıca, Farsça, Arapça, Fransızca, İngilizce, Almanca ve Latince matbu yazma eserler yer almaktadır. Ayrıca koleksiyondaki 2529 matbu kitap, 83 harita, 42

fotoğraf ve 2 elyazması elektronik ortama aktarılarak 2010’da araştırmacılara açılmıştır.

Kütüphanedeki kitapların çoğunluğu ortaçağ Türk-İslam ve ortaçağ Avrupa tarihleriyle ilgilidir. Edebiyat ve dille alakalı birçok eser bulunmaktadır. Avrupa matbaalarında basılmış orijinal kaynaklar da kütüphanede yer almaktadır.

Ayrıca, Mükrimin Halil tarafından istinsah edilen İbn Bîbî’nin *Selçuknâme*’si ile Kerîmüddin Aksarâyî’nin *Müsâmeratü’l-Ahbâr* ve *Müsâyeratü’l-Ahyâr*’ı yanında Necib Âsım’ın *Türklerle Arapların İlk Mü-nasebeti* ve yazarı bilinmeyen *Abbasi Tarihi* elyazması olarak korunmaktadır.

2009 sonlarında, Refet Yinanç tarafından, kütüphanede yer alan —en eskisi 1520 tarihli olmak üzere— 150 cilt tutarında eser Türk Tarih Kurumu kütüphanesine bağışlanmıştır. Kendisine niçin az yazdığını soranlara “Ben öldükten

sonra bunlar neşredilsin kâfi!” dediği 160 defterden oluşan notları, Selçuklu tarihine dair bazı kaynakların tercümeleri, 1932’den ölümüne kadar tuttuğu ajandaları, fotoğraf koleksiyonu, kendisine gelen mektuplar, kartpostallar, kartvizitler, resmî yazışmalar da kütüphanenin merhum Refet Yinanç Hocamızda kalan bölümündedir.

Bizlere böylesine değerli bir hazineyi miras bırakan merhum Mükrimin Halil Yinanç ve kütüphanenin günümüze ulaşmasındaki fedakarlığından dolayı Refet Yinanç Hocalarımızı rahmet ve şükranla anıyoruz. Z

KAYNAKÇA

1 Ömer Hakan Özalp, “Tarihe Adanmış Bir Ömür: Ord. Prof. Mükrimin Halil Yinanç”, Elbistan Mükrimin Halil Yinanç Aile Vakfı Yayınları, 2012.